

Formansfrágreiðing hjá Hans Joensen

Góðan dag og hjartaliga vælkomin á aðalfundin 2007, sum endiliga verður hildin.

Av góðum grundum hevur ikki borið til at halda fundin áður vegna ymisk viðurskifti í eftirlønargrunninum, men hetta hoyra tit meir um seinni.

Um sáttmálan

Vit hava fyri einum mánaða síðani undirskrivað nýggjan sáttmála við arbeiðsgevarafelagið – ein góðan sáttmála, sum gevur øllum okkara limum eina lønarhækkan, sum munar. Teir arbeiðsmenn, sum fáa mest eru teir, ið hava arbeitt yvir 7 ár í sama arbeiði - hesir fáa góðar 10.000 kr í lønarhækkan tað fyrsta árið.

Áðrenn samráðingarnar vistu vit, at samráðingarnar fóru at verða harðar hesaferð, men arbeiðarafeløgini, sum samráddust saman, lögdu eisini dent á, at slakast mátti ikki, tí at arbeiðsfólki hevur veruliga tørv á eini reallønarhækkan. Kanningin, sum varð gjørd fyri arbeiðarafeløgini herfyri vísti eisini greitt, at munurin millum ymiskar lønarbólkar er hækkaður munandi seinastu árin – gjógvin er vaksin - óansæð um talan er um handverkarar, starvsmenn ella búskapar- og lögfrøðingar.

Hetta er ein ósunn gongd, sum vit kunna gera nakað við undir sáttmálasamráðingum, tí kravdu vit eisini eina munandi hækking í lønini.

Sáttmálin, sum vit hava undirskrivað er verdur okkurt um 12 – 14% harav er knapt 10% í løn og eftirløn og restin fer upp á aldursviðbót, skiftisvaktarviðbót og fyri upp og niðurvask.

Í mun til undanfarnar sáttmálar, so eru komin nøkur nýggj ting inn í sáttmálan. Frá nú av, verður aldursviðbót rokna sum ein % satsur av grundlønini – hetta er frálíkt, tí so hækkað viðbøturnar við sama satsi sum lønirnar hækkað – tað sama er galdandi fyri viðbót fyri arbeiði í skiftivakt –

Í 2009 fáa tey sum arbeiða skiftivakt 10% afturat í viðbót fyri hetta. Til nú hevur hesin satsur verið 5,75 kr – hetta er ikki hækkað nakað serligt síðani tíðliga í 1980'unum

Vit finga nakrar broytingar í álitismannaskipanina og eitt protokollat er sett í sáttmálan um fólk við skerdum arbeiðsførleika. Tíverri eydnaðist ikki at fáa tær grundleggjandi broytingarnar um álitismannaskipanina, sum vit ynsktu ella at fáa ein útbúgvingargrunn. Hesi mál taka vit upp aftur.

Eftirlønargrunnur

Vit hava varhuga av, at menn vilja hava eftirlønargrunnin broyttan, - skuldi tað gerast so mátti grunnurin umskipast. Hetta er orsøkin til, at tað hevur tikið so langa tíð til aðalfundur kundi verða. At umskipa grunnin hevur verið nógv drúgvvari enn vit væntaðu.

Grunnurin var stovnaður í 1983 við einum góðum endamáli – nú 24 ár aftaná – eru ting, sum man ikki hevur vita um tá – menn vilja hava grunnin broyttan, tí tað er stórur vandi fyri misnýtslu – og tað er hent misbrúk, tað veit man um – menn kunna flyta arbeiði og felag og

samstundis varðveita rættin til fult útgjald – tað kann ikki halda framm. Vit fáa einki gjørt við tað, uttan at vit uppløysa grunnin og skipa hann av nýggjum.

Tað er tryggingareftirlitið og aktuarar, sum hava arbeitt við hesum. Tað er ein nevnd og ein tryggingarlóg, sum vit mugu halda okkum til, og tað hevur verið sera drúgt at fáa alt tað formliga upp á pláss. Formaðurin hevur ikki heimild at taka avgerð einsamallur í hesum máli, men hetta viðgerða vit meir seinni, tá ið fundur verður í eftirlønargrunninum.

Tryggingar

Tryggingarnar hjá ALKA hava verið saman við Føroya Arbeðarafelag í eitt gott ár og tað hevur riggað sera væl. Vit hava fingið bonus í skipanini, so tað nú kostar um 120 kr fyri hvønn lim at verða í tryggingini. Vit hava alla tíðina í huganum at betra um tryggingarnar, men hetta kostar sjálvandi, tí tað eru limirnir sum rinda.

Tað er onki at ivast í, at Havnar Arbeðsmannafelag sleppur væl bíligari við at verða saman við Føroya Arbeðarafelag. Lokaupphæddin er nú komin upp á 76.125 kr, og kanska áttu vit at hugsa um at hækkað hetta til 100.000 kr.

Fiskimannafelagið hevur eisini møguligar ætlanir um at gerast partur av samlagstrygging okkara í ALKA. Vit samstarva við Fiskimannafelagið í Samtak, sum er samstarv millum fakfeløgini.

Samstarv millum feløgini

Havnar Arbeðsmannafelag og Føroya Arbeðarafelag settu í desember ein samskipara og ætlanin var síðani at fáa meir skipað samstarv í lag millum arbeðarafeløgini. Úrslitið av hesum er Samtak, sum Fiskimannafelagið er við í, og feløgini í Klaksvík fara eisini at koma upp í samstarvið.

Samstarv millum fakfeløgini hevur verið eftirlýst leingi, og at fáa eitt skipað aftursvar til Vinnuhúsið. Heimasíðan hjá Samtak lat upp um miðjan apríl, og síðani hevur Samtak javnan sett dagsskránna í Føroyum.

Heimasíðan hevur tíðindi hvørja viku umframt sjónarmið. Á heimasíðuni ber eisini til at finna allar hentar upplýsingar um feløgini, sáttmálar og arbeðsmarknaðin sum heild.

Fundir við politisku flokkarnar

Vit, sum eru í samstarvinum í Samtak, hava havt fund við teir 4 stóru flokkarnar um ymiskar arbeðsmarknaðarspurningar. Hetta hava verið góðir fundir, og vit fara at halda sambandið við politiska landslagið við líka. Hetta skapar forstáilsi fyri teimum málum, ið fakfeløgini dragast við, og tað er neyðugt at hava gott samstarv við politiska landslagið. Hetta hevur tað kanska verið ov lítið av undanfarin ár.

Hóast vit hava fundir við politikarar og flokkar, so er tað ikki altíð, at fakfelagssjónarmiðini vinna hevd. Hetta er skattalættarnir hjá samgonguni eitt gott dømi um.

Skattalættin bæði í ár og næsta ár er onki at reypa av fyri okkara limir. Í fjør, áðrenn skattalættin varð samtyktur, gjørdu vit eitt nýtt uppskot um skattalætta, men hetta vann tíverri ikki frama. Tað var einans andstøðan og ein samgongutingmaður, ið atkvøddu fyri

okkara skattalætta, men vit finga skapt røring í málinum.

Uppskotið um skattin hevur aftur verið frammi í vár, og har hava arbeidarafeløgini sent yvirlýsing út í bløðini. Eg havi eisini í lesarabrævi víst á, at tað almenna má taka seg saman og gera okkurt við trupulleikan, tí at tað er blivin so stórir munur á hágløntum og lágløntum í Føroyum.

Tað er fínt, at meðallønt fáa ein skattalætta ella at háglønt fáa skattalætta, men neyðugt er samstundis at hava í huga, at tað eru ikki øll her á landi, sum forvinna millum 300.000 – 600.000 krónur. Vit mugu ásannað, at landið hevur slept teimum upp á fjall, sum ikki forvinna so nógv.

Hetta sæst eisini aftur í kanningini, sum Magni Laksáfoss hevur gjørt fyri arbeidarafeløgini. Síðani 2003 hevur keypiorkan hjá einum tímaløntum arbeiðsmanni, ið hevur fulltíðar arbeiði, staðið í stað, meðan tað hjá øðrum er vaksin munandi

Av øðrum málum, sum vit hava umrøtt eru pensjónir, ALS-skipanin og útlendingamálið. Vit fara eisini í nærmastu framtíð á fund við nýggja fígghjarmálaráðharran. Samtak hevur eisini sett Bjarna Djurholm fyrispurning um at hækkað frítíðarlønina til 13,5%, so hon er í samsvar við tað frítíð, sum arbeiðsfólk noyðast at halda.

Eftirløn

Sum nevnt áður, so er eftirlønin í ár hækkað til 7,1% og verður 9,1% í 2009, men vit hava ætlan um at fáa hetta gjald enn hægri. Okkara limir skulu ikki vera verri fyri, tá ið teir pensjonerast, tí er neyðugt við hægri eftirlønarpæring.

Landsstýrið arbeiðir við einum uppskoti, sum leggur upp til at eftirlønin og tryggingar skulu verða tilsamans 15% - og at hetta skal henda innanfyri eitt 10 ára skeið. Sambært uppskotinum hjá landsstýrinum verður eftirlønin í 3 sulum. Tann almenna eftirlønin og samhaldsfasti er ein súla, arbeiðsmarknaðareftirlønin er ein súla og tað sum fólk spara upp sjálvi er tann triðja súlan.

Tað er sjálvandi greitt, at øll hava ikki ráð til at spara upp sjálvi og kanska serliga limirnir hjá okkum. Tað er í øllum føri ein sannroynd, at tað kostar eini 10 til 12 arbeiðaralønir at seta búgv í Havnini, so tað er ikki nógv eftir at spara upp fyri.

Vit hava saman við Føroya Arbeidarafelag skipað fyri fundum við øll fakfeløgini um eftirlønarpæring – eisini skipaðu vit fyri fundi við lögmann og avvarandi landsstýrisfólk um eftirlønirnar, fyri at fáa veruliga kunning og fyri at politikarirnir skuldu fáa sjónarmiðini hjá fakfeløgnum greitt at vita.

Vit hava millum annað lagt dent á, at grundupphædd og samhaldsfasti skal vera tað sama fyri øll. Soleiðis sum skipanin er í løtuni, er tað ein stórir vansi hjá pensjónistum at vera í hjúnaðarbandi, tí inntøkan hjá hjúnaðarbandinum verður mótrokna – hetta er ikki rætt.

Samhaldsfasti skal halda framm soleiðis sum hann er í dag. Einasta broytingin, sum gerast skal við Samhaldsfast er, at hann eigur at leggjast út á arbeiðsmarknaðin at umsita. Vit eru fyri at Samhaldsfasti verður styrktur.

Neyðugt er við eftirløn til fólk, sum eru slitin á arbeiðsmarknaðinum. Tað eru summi viðurskifti, sum gera, at fólk ikki kunna arbeiða, til tey eru 67 ára gomul, tí skal verða gjørligt at fáa eftirløn vegna slit – og ikki sum nú, at tú verður settur sum fyrirtíðarpensjónistur.

Annars kunna vit staðfesta, at tað almenna grípur rættiliga langt inn í samráðingarrættin hjá fakfeløgnum, um tað verður so, at feløgini skulu hava 15% í eftirløn eftir einum tíðarskeiði. Tað eru nógvar feløg, sum í dag ikki hava nakra pensjón. Hetta eru kanska fleiri feløg, sum ikki hava so høgar lønir frammanundan, tí kann hetta vera við til at økja gjónna millum lønarbólkar. Annars er at siga, at allir smálutirnir í uppskotinum um eftirlønir mangla, tí er torført at gera viðmerkingar. Vit vita til dømis ikki, hvussu ætlan er at skatta eftirlønir í framtíðini, og tað eru fleiri líknandi óvissur.

Húsa umbygging

Húsini í Álakeri eru seld. Tey vóru keypt í 1990'unum fyri 2 mió kr, og eru nú seld fyri 6,2 mió kr. Hetta halda vit er ein fínur vinningur og peningurin skal nýtast til at seta húsini á Tinghúsvegnum í stand fyri. Høvdu vit ikki nýtt peningin, skuldu vit rinda helvtina í skatti.

Húsini á Tinghúsvegnum vóru gjørd uttan fyri 2-3 árum síðani, og nú er studin komin at seta í stand innan. Úrslitið er tískil eisini, at vit noyðast í eina tíð at stongja skrivstovuna hjá felagnum, men tað ber sjálvandi til at fáa fatur á okkum øllum umvegis telefon.

Alt verður gjørt av nýggjum í húsinum. Einkin er gjørt síðani tað var bygt í 1960'unum. Skal felagið varðveita húsið, má hetta gerast. Húsið er forfallið, og skulu vit hava húsini mugu ábøtur gerast. Vit kunna ikki selja stoltleikan hjá Havnar Arbeiðsmannafelag. Vit hava tí valt at nýta 25 milliónir kr til húsini. Samsvarandi virði á húsunum hækkar tí til tað tvífalda, upp í 50 milliónir krónur. Leigan frá Landsverki hækkar til 1050 kr fyri hvønn fermetur, og hetta er nóg mikið at rinda rentur og avdráttir fyri, av láninum vit taka til umbyggingina. Henda umbygging gevur fólkunum, ið arbeiða í húsunum virðiligar umstøður at arbeiða í.

Útlendingar

Kann tað prógvast at tørvur er á útlenskari arbeiðsmegi, so er ábyrgdarleyst ikki at loyva teimum í landið at arbeiða. Hetta skal kortini verða undir skipaðum viðurskiftum. Treytin er, at útlendingarnir skulu limast inn í fakfelag, og at útlendingar annars arbeiða undir somu treytum og rættindum sum føroysk arbeiðsmegi. Ein trupulleiki hevur verið, at útlendingar hava havt betur rættindi til arbeiði enn føroyingar – allir útlendingar eru tryggjað 40 tíma arbeiðsviku, meðan tað er verri statt hjá føroyingum. Tað er ongin tímaløntur føroyingur, ið er tryggjað fulla arbeiðstíð.

Innlendismálaráðið arbeiðir við eini nýggjari kunngerð og lóg á útlendingaøkinum. Tí arbeiðnum fylgja vit væl við, og hava verið á fundi við ráðið um spurningin.

Innlendismálaráðið arbeiðir við eini loysn, sum ger tað fullkomiliga frítt at fáa evropeiska arbeiðsmegi hendavegin. Vit eru skeptisk um hesa loysn, og fara eisini, tá ið vit fáa meir upplýsingar um hetta at melda greitt út. Í øllum føri er greitt, at alt sum gerast skal má verða undir skipaðum viðurskiftum, og at tað má verða gott eftirlit við útlenskari arbeiðsmegi, so Føroyar ikki fáa somu trupulleikar, sum okkara grannalond hava. Vit skulu eisini vera varin

við at fáa loysnir, sum merkir, at føroyska arbeiðsmegin kann missa arbeiði til útlendingarnar.

Visjón 2015

At Føroyar í 2015 skulu verða heimsins besta land at búgva í, síggja limirnir hjá Havnar Arbeiðsmannafelag alt ov lítið til í dagsins samfelagið. Tíverri sær tað út til at blíva verri hjá tímaløntum, meðan aðrir samfelagsbólkar fáa tað betri. Hetta kann ikki verða rætt.

Kanning, sum Magni Laksáfoss gjørði, staðfesti, at lønargjógvin gerst størri. Vel, vit fingur ein góðan sáttmála hesaferð, men tað ræður framvegis um at verða á varðhaldi

Álitið um 2015 er útgivið í hesari vikuni. Vit fara at nærlesa tað og fara so at geva okkara íkast. Sjálvandi ynskja vit, at Føroyar verður besta samfelag at búgva í, men tað skal vera so, at samfelagið verður gott hjá øllum. Hetta krevur betur býti av virðunum í samfelagnum, hetta krevur eina skipan har teir breiðu herðarnir berða tær tyngstu byrðurnar og hetta krevur, at landið hevur eitt veruligt trygdarnet, sum kann lofta fólk, um tørvur skuldi verið á tí.

Málið um Portørarnar

Málið um portørarnir er eitt keðiligt mál. Tað var ein, sum ikki vildi verða limur, og fekk aðrar við sær at melda seg inn í Starvsmannafelagið. Ein av grundgevingum teirra er, at teir hoyra ikki heima í Havnar Arbeiðsmannafelag

Hetta er ikki bara ein spurningur um at lata nakrar portørar fara úr Havnar Arbeiðsmannafelag. Hetta er eisini ein spurningur um at hava samráðingarrættin til eitt øki. Henda rætt hevur Havnar Arbeiðsmannafelag, tað hevur fasti gerðarrætturin eisini staðfest.

Málið um portørarnar er eisini ein spurningur um kenslur, hetta er eitt gamalt øki hjá Havnar Arbeiðsmannafelag, og vit hava fleiri ferðir verið úti og barst fyri rættinum hjá portørunum
- Havnar Arbeiðsmannafelag hevur framvegis 12 limir eftir

Starvsmannafelagið hevur roynt at kræddað økið frá Havnar Arbeiðsmannafelag, og hevur verið aftanfyrri ryggin á felagnum. Hetta er trupult at góðtaka, og er ikki góður fakfelags siður – tvørturímóti skapar hetta split í millum fakfeløgini, sum er ógvuliga óheppið.

Vit í Havnar Arbeiðsmannafelag er eisini ómetaliga harmir um viðferðina, sum ávísir portørar hava sýnt felagnum, men vit hava tó framvegis samráðingarrættin til øki.

Endi

Tað, sum nú er umráðandi, er, at øll arbeiðarafeløgini standa saman og vísa styrki og samanhald.

Latið okkum verja vunnin rættindi og tær sømdir, ið sáttmálin gevur okkum, og ikki at slaka í hesum málum. Minnist til, at tað sær so álitisvert út, tá ið mótpartur okkara biður um frávik frá sáttmálanum, so at limir ganga við til at geva frá sær rættindi, ið stríðst hevur verið fyri.

Minnist til, at uppgáva okkara sum fakfelagsumboð er at verja tann rætt, sum vit hava, og at vinna okkum enn betri rættindi.

Latið okkum standa saman og vísa, at vit eru sterk. Við hesum orðum fari eg at takka fyri samstarv í farna ári.